

Auteur: Daniël Dresden

Alle meningen zijn ongelijk

Gebruik het koren; gooi het kaf weg.

Sommigen baseren hun mening op halve waarheden of – nog erger – op fabels, wollige uiteenzettingen, gecamoufleerde rimram, luchtfietserij en beuzelarij. Telt elke mening even zwaar? Nee, natuurlijk niet. Wanneer een onwetend persoon met een dogmatische stelligheid de allerbelabberdste bewijzen tentoon spreidt, kan een dergelijke redenering niet hetzelfde gewicht worden toegekend als een gebalanceerd en goed gefundeerd standpunt.

Eerst enkele simpele voorbeelden; daarna de ingewikkelde praktijk. Waar twee mensen debatteren hebben beiden voor de helft gelijk. Dat is niet waar. De feiten zijn uiteraard niet zwart of wit, goed of fout, ja of nee. Maar de waarheid bevindt zich niet precies tussen twee gepolariseerde meningen in. Het geloof in een gulden middenweg is een mistroostig restant uit een postmodernistisch verleden. In het midden van de weg ligt slechts een doorgetrokken streep en een aangereden slang. Een rekenvoorbeeld kan dit verduidelijken. Wanneer Jantje zegt ' $2 + 2 = 4$ ' en Pietje beweert ' $2 + 2 = 6$ ', zal iedereen inzien dat een gemiddelde van beide berekeningen ' $2 + 2 = 5$ ' niet juist is. Jammer voor alle vergadernijpaarden, misschien een doorn in het oog voor de consensuspropagandisten, maar over dergelijke harde wiskundige feiten valt niet te discussiëren.

Bizar soort ratjetoe

In de hoop om iedereen tevreden te houden zou de waarheid niet moeten worden gelogenstraft. Iedereen die de peuterleeftijd is gepasseerd, begrijpt dat je in het bovenstaande simpele rekensommetje de oplossingen niet hoort te middelen. Zelfs postmodernisten zouden het daarmee eens (moeten) zijn. Over ingewikkelder zaken dan zulke peutersommetjes kunnen sommigen er net zo naast zitten als Pietje. In de eeuwen voor Copernicus dacht men dat de aarde het middelpunt van het heelal is en dat de zon om onze planeet heen draait. De afgewogen middenweg is evident niet zo 'gulden' als postmodernisten willen doen geloven. Een middeling van dit oude dogma en de huidige wetenschappelijke feiten zou niet tot een evenwichtige, democratisch afgewogen theorie leiden, maar tot een bizar soort ratjetoe van feit en fictie. Het is ook simpelweg waar dat de zon warmer is dan de aarde. Dit is geen hypothese die wacht op falsificatie, geen lokale waarheid die in een andere cultuur kan worden ontkend, niet slechts een mening die even zwaar telt als de stelling 'zon en aarde zijn even warm'.

Merites

In ieder geval kunnen we niet op een semi-democratische, postmodernistische leest tot waarheidsvinding komen. Met welke methoden dan wél? En welke diverse factoren vormen de barricades op weg naar dit hogere doel? De verschillende vormen van fraude, datamassage en *wishful thinking* vormen de rot aan de boom van de waarheid. Interessante onderwerpen, maar daarover later meer. Eerst, vraag één: hoe kunnen we nader tot de waarheid komen in een wereld waarin niet iedere mening even zwaar telt? Een grote diversiteit aan analysemethoden vormen een zo objectief mogelijke meetlat waarlangs meningen en studies gelegd worden. Dit is de basis van de natuurwetenschap. Om tot waarheidsvinding te komen moet je niet zinnige standpunten vertroebelen met waanzin. Door allerlei meningen op een wetenschappelijke wijze op hun merites te beoordelen, kan je het kaf van het koren onderscheiden. Op deze wijze komt aan het licht dat de ene persoon een meer subjectieve of

zelfs incorrecte mening bezigt, terwijl een ander een meer objectief standpunt inneemt door een gedegen kennis van en inzicht in de beste *evidence*. Niet iedere mening heeft evenveel gewicht; sommigen zitten er gewoon pathologisch naast.

Wetenschappelijke bewijslast

Door de wetenschappelijke methoden op een consequente manier toe te passen en het bewijsmateriaal op de inherente waarde te beoordelen krijgen theorieën een steeds meer solide fundament. De *evidence-based medicine* (EBM) vormt een goede meetlat voor waarheidsvinding in de gezondheidszorg. In het spectrum tussen softe gegevens en harde feiten staan de casusbeschrijvingen onderaan de hiërarchie. De metafoor van een gezelschapsspel kan dit verduidelijken. “Eén bal is geen bal” is een standaarduitspraak bij Mahjong, wanneer iemand een ‘één bal’-fiche pakt. Ook in de geneeskunde is “één resultaat is geen resultaat” een algemene waarheid. Tijdens een spelletje Mahjong is ‘vies spelen’ een van de ergste manieren om op een gemakkelijke manier te winnen. Hierbij legt een speler combinaties van verschillende soorten stenen neer. Vergelijkbaar gedrag in de medische wetenschap is het samenvoegen van een paar ziektegeschiedenissen van individuele patiënten. Anekdoten vormen onvoldoende bewijs dat een bepaald medicijn werkt.

Caleidoscopisch middenveld

Natuurlijk, iedere patiënt heeft zijn of haar eigen unieke verhaal. De individuele zieke is echter een geheel ander aspect van de gezondheidszorg dan het zoeken naar een algemeen geldende waarheid. Bovenaan de hiërarchie van de EBM staan de grote, gerandomiseerde studies die *lege artis* zijn uitgevoerd, en de meta-analyses waarbij de resultaten van vele trials zijn samengevoegd tot coherente conclusies. Gezien de grote complexiteit van de natuur is het onderscheid tussen objectief en subjectief een stuk gemakkelijker gezegd dan gedaan. De onderliggende *evidence* bestaat namelijk uit een heterogene verzameling van diverse en soms conflicterende vormen van bewijsmateriaal. Hierdoor is het in de geneeskunde een stuk lastiger om een bepaalde vorm van bewijsmateriaal te weerleggen of aan te tonen, zeker in vergelijking met het bovengenoemde ‘2 + 2’ rekenvoorbeeldje. Maar het is mogelijk! Door alle bewijzen met valide argumenten af te wegen is te zien dat de waarheid zich in het kleurrijke caleidoscopische middenveld bevindt; niet op de zogenaamd ‘gulden’ middenweg.

Kaf en koren

Hoe komen de kundige wetenschappers tot grootse ontdekkingen? Zij hebben allemaal de eigenschappen die nodig zijn om de waarheid te ontdekken. Namelijk, een ‘prepared mind’, d.w.z. genoeg wetenschappelijke kennis; een ‘open mind’, oftewel het open staan voor nieuwe en onverwachte ontdekkingen; en *last but not least*, een levenslange interesse naar de wereld om hen heen. Zij betrekken gegevens bij hun werk die een oppervlakkige waarnemer waarschijnlijk over het hoofd zou zien of verkeerd zou interpreteren. Zij staan geestelijk open, denken veel na en spannen zich maximaal in voor hun vakgebied. Na jarenlange ervaring in een vakgebied leer je het pseudo-wetenschappelijke kaf van het meer objectieve koren te onderscheiden. Door middel van kennis en vaardigheden, betaald met veel moeite, inspanning en talent, kan een expert alle vormen van bewijsmateriaal interpreteren. Deze ‘opinion leaders’ dienen vooraan te staan om als eersten hun standpunt te verkondigen.

Astrologen en astronomen

Voor de jongere generatie met minder inzicht in en overzicht van de beste *evidence* is het nuttig om te luisteren naar deze leermeesters. Degenen zonder de juiste opleidingen, bijscholingscursussen of autodidactische kennis zouden niet het debat moeten storen met halve waarheden of aperte leugens. We moeten af van de postmodernistische indoctrinatie dat

iedereen wel een beetje gelijk heeft. Sommigen hebben helaas weinig feitenkennis of ze praten veel maar zeggen weinig. Voorbeelden zijn er genoeg: aanhangers van het creationisme, gelovigen in bepaalde alternatieve geneeswijzen, mensen die tijdens een debat over biotechnologie of medische zaken de – overigens prachtig verwoorde – karikaturen in *Brave new world* of *Frankenstein* als toekomstvisie noemen. Even lachwekkend zijn degenen die beginnen over horoscopen, astrologie en marsmannetjes tijdens een discussie van astronomen over de relativiteitstheorie en het heelal. „Wovon man nicht sprechen kann, darüber muss man schweigen.“ Zouden pseudo-deskundigen zich maar beter houden aan deze wijze les van Ludwig Wittgenstein.

Vele subjectieve beren

De wetenschappelijke methoden vormen de beste manier om een mening te objectiveren. Ze zijn de meest objectieve TomToms op weg naar de eindbestemming waarheidsvinding. Er bevinden zich echter nog vele subjectieve ‘beren’ op dit pad. Mensen die ‘getrouwd’ zijn met een opvatting zullen eerder naar bevestiging dan naar weerlegging zoeken. Yeats heeft deze reden van *wishful thinking* als volgt verwoord: “The best lack all conviction, while the worst are full of passionate intensity.” De wetenschap wordt hierbij opgeofferd ten gunste van een soort semi-religieuze geloofsovertuiging. Dit kan leiden tot *ad hominem* redeneringen en het zoeken naar gegevens die het eigen gelijk bevestigen. Karl Popper stond in zijn falsificatietheorie precies het tegenovergestelde voor. Volgens deze geleerde dienen we hypothesen te weerleggen om tot solide bewijs te komen, in plaats van te zoeken naar zaken die de theorie bevestigen. Het falsificeren van de beminde theorie kan aanvoelen als het offeren van een kooskindje, hoe pseudo-wetenschappelijk en irrationeel deze ook is.

Scheve schaats rijden

Een onjuiste methodologie of studieopzet en misinterpretatie van de data kunnen splijtzwammen vormen in een wetenschappelijke theorie. Het kritiekloos aannemen van rammelende bewijzen draagt ook niet bepaald bij aan de waarheidsvinding. “Het zijn niet zozeer de dingen die wij níet weten die ons in de problemen brengen; het zijn de dingen die wij wél weten, maar die gewoon niet kloppen”, aldus de negentiende-eeuwse humorist Artemus Ward. Soms valt een zwaargewicht uit onderzoeksland van zijn voetstuk, waardoor zijn theorie aan duigen valt. Net zo min als iedere mening even zwaar telt, geeft het expert-zijn geen 100% garantie voor juiste antwoorden. De meest toonaangevende autoriteit kan ook fouten maken. Zelfs de beste schaatser kan wel eens ten val komen of een scheve schaats rijden. Vele wetenschappers zijn gevoelig voor waardering en prestige en hebben een narcistische prikkel voor prijzen en roem. Niks van dit alles is hen vreemd; het zijn net mensen.

Commerciële belangen

Een andere barricade op de weg naar de waarheid vormt geld. Money talks. Zogenaamde deskundigen met een financieel belang bij bepaalde uitkomsten. Niet waarheidsvinding als hoogste goed, maar de eigen portemonnee. Bijvoorbeeld een videospotje, gesponsord door een luchthaven, zal eerder de nadruk leggen op de bijdrage van de luchtvaart voor onze economie en blijde vakantievierders of tevreden zakenlui en congresbezoekers. Vertragingen, milieuvervuiling en geluidsoverlast en de risico's op ongelukken zullen waarschijnlijk nauwelijks of helemaal niet aan de orde komen. Geen vrije meningsuiting, maar geregisseerde voorlichting. Waar commerciële belangen de boventoon voeren komen openheid en transparantie regelmatig in het geding. Natuurlijk geldt dit noch voor alle luchthavens, noch alleen voor luchthavens. Andere voorbeelden zijn er genoeg: het opleuken van kwartaalcijfers en winstmarges, de bekende pepernoten en Mickey Mouse-geld uit de bouwfraude.

Samengevat als “wiens brood men eet, diens woord men spreekt” of “wie bepaalt, bepaalt.” De financiële afhankelijkheid, de eurotekens in de ogen doen niet zelden afbreuk aan het objectieve waarheidsgehalte.

Beroepsouwehoers

Wat zijn goede manieren om te komen tot de waarheid? Ten eerste, laat de financiën zo min mogelijk prevaleren boven de feiten. Daarnaast dienen mensen die argumenteren met ‘wijsheden’ van het type “Dat zei mijn slager gisteren ook” zich niet te mengen in een serieus debat. Borrelpraat is prima; maar dan graag alleen in het café. Uiteraard wil ik hiermee niet mijn slager in diskrediet brengen, maar wel die pseudo-deskundigen. Zo iemand die pretendeert op de hoogte te zijn, maar alles uit de welbekende duim zuigt. Zo iemand die de spijker op de kop denkt te slaan, maar de plank volledig misslaat en daarbij op de eigen vingers slaat. Nou, zo iemand hoeft je niet serieus te nemen. Vermijd de beroepsouwehoers; laat de discussie over aan de experts. Het zou toch te bizar voor woorden zijn, wanneer een passagier zou vertellen hoe een piloot moet vliegen. Een leerling kan toch ook niet bij zijn eerste ritje de autorij-instructeur de les lezen.

Semantische draaiduizeligheid

Aan alle luchtfietserij dient een einde te komen. Het theoretiseren zonder argumenten is immers als het bouwen van een kasteel in de lucht. Het verhullen van onwetendheid in verdekt jargon, neologismen en bombastisch taalgebruik leidt alleen maar tot een semantische draaiduizeligheid. Een mening is vooral gebaseerd op intuïtie, onderbuikgevoelens, doembeelden. Een standpunt ontstaat na kritische afweging van pro’s en contra’s alvorens tot gedegen oordeelsvorming te komen. Nietszeggende dooddoeners en vage clichés; het zijn meningen die niet tellen. Leve het standpunt! De oplossingen om de nivellering van het debat tegen te gaan: luister naar de deskundigen en laat iedereen een proeve van bekwaamheid afleggen. In de medische discussies zouden ook beleidsmakers, officieren van justitie en ethici een toets moeten afleggen die vergelijkbaar met het geneeskundedoctoraal. Deze selectie aan de poort zal er overigens waarschijnlijk nooit komen, aangezien een deel van degenen die betrokken zijn bij het maken van deze wet überhaupt niet zou slagen voor deze test. Met een dergelijke wettelijk verplichte test zouden ze dus hun eigen graf graven; ze zouden hun eigen uitzetting uit het debat bewerkstelligen.

Hekkenluiters

Naast het invoeren van soort inburgeringcursus in een vakgebied zou de belangrijkste oplossing zijn voor het gebrek aan kennis liggen bij de basis, het onderwijs. Niet het zweverige ‘leren leren’ van het studiehuis en basisvorming zou het centrale dogma moeten zijn. De nadruk moet meer liggen bij: leren, leren en nog eens leren! Onder het motto “Wat is er beter dan Einstein te zijn? Einstein bevelen geven, natuurlijk!” zijn allerlei gelegenheidsstudies veel populairder dan de zwaardere bètastudies. Waarom zou je tijdens een studie meer moeite doen, terwijl er vervolgens minder waarde aan je mening wordt gehecht? Managers van allerlei pluimage staan immers bovenaan de hiërarchie; de kenniswerkers, technici en wetenschappers vormen helaas de hekkensluiters. Het controleren, coördineren en reguleren zou niet een doel op zichzelf moeten zijn, maar een middel om een betere samenleving te creëren. Regelgeving en management zouden het realiseren van onder andere de zo bejubelde – maar ook gedwarsboomde – innovatie moeten faciliteren, niet frustreren. Leerplannen en jaarrapporten als Haarlemmer olie, niet als zand in de molen.

Academische vorming

Echter, de overdadige Nederlandse regeldrang, de gigantische papierberg en het overschot aan managers vormen regelmatig barricades op de weg naar deze hogere doelen. De wetenschapper die liever zijn standpunten en nieuwe bewijsmateriaal wil toetsen en opschrijven, wordt overspoeld door een tsunami aan eindtermen, visitatiecommissies en portfolio's. De daadwerkelijke kenniseconomie zou een meer centrale plaats moeten krijgen. De oplossing: alle deskundologen, microregelgevers en managers zouden zich meer ten dienste moeten stellen van de experts in het veld in plaats van zelf de dienst te willen uitmaken. Als kinderen met de paplepel de liefde voor kennis en wetenschap binnengegoten krijgen, als vanuit de samenleving de meeste waardering gaat naar de objectiefste standpunten, zou ons kleine landje zijn grote idealen kunnen verwezenlijken. Namelijk, zorgen dat onze meningen de moeite waard zijn om over alle wereldzeeën getransporteerd te worden. Met academische vorming als heiligheid wordt de nieuwsgierige student gevormd in de mal van de waarheid. Door het open staan voor allerlei ideeën, bewijzen en theorieën en door een levenslange verwondering te houden voor het leven ontstaan meningen die écht tellen, die een plaats verdienen in de wereldwijde discussies.